

Erik Lund og Karen Siune:

Mediepolitik - en oversigt over nordiske betænkninger og udredninger

Mediepolitik er andet og mere end de politiske partiers bud på, hvordan massemedierne skal udvikle sig. Mediepolitik viser sig i regeringsinitiativer, men viser sig også i diverse pressionsgruppers anbefalinger af, hvordan massemedierne bør kontrolleres eller absolut ikke bør kontrolleres, bør støttes eller absolut ikke bør støttes. I de sidste årtier er der fremkommet en del betænkninger, udredninger og rekommendationer, hvor disse, men også en række andre, mediepolitiske aspekter er taget op. Den følgende litteraturoversigt refererer til den litteratur inden for de nordiske lande, hvor offentlige initiativer til en mediepolitik er lagt frem.

På grund af radio og tv's teknologiske karakter har der fra selve fremkomsten af disse massemedier været tradition for en vis statslig regulering. Anderledes stiller det sig med de trykte medier. Disse eksisterer i princippet uafhængigt af staten inden for rammerne af den liberale presseteori. Men der har dog i alle de nordiske lande i de seneste årtier været forskellige initiativer, som har modificeret de trykte mediers frie og uafhængige placering. I de nordiske lande er det især i Sverige, at der er foregået en omfattende debat om økonomisk støtte til pressen og om pressens eventuelle afhængighed som følge af en sådan støtte. I overensstemmelse med svenske traditioner for offentlig planlægning har der i forbindelse med overvejelserne om pressestøtte været foretaget en del udredningsarbejde (se litteraturlisten 1-8). I Norge har der ligeledes været en omfattende debat blandt andet om risikoen ved økonomisk støtte til den betrængte dagspresse, og i denne forbindelse er der fremkommet en række udredninger (11-16). Også Finland har haft sin pressestøttedebat, men stik imod de forskellige betænkninger (9-10) foregår støtten dér som en direkte partistøtte, der kun i anden række kommer til at fungere som en pressestøtte.

Danmark har i forhold til de tre andre nordiske lande langt mindre udredningslitteratur om pressestøtte, utvivlsomt spejlende det forhold, at der i Danmark hidtil kun har været gennemført indirekte og generelt virkende pressestøtte (17-20). Den direkte og selektivt virkende støtte vil i givet fald først kunne komme på tale i forbindelse med en delbetænkning fra den i 1980 nedsatte Mediekommission.

Den nordiske debat om pressestøtte, argumenterne for og imod, viser meget illustrerende den balancegang, som staten og politikerne må forsøge i sin omgang med massemedierne i den såkaldte mediepolitik.

Dagspressen er på grund af sin oprindelse i det frie konkurrence-samfund pr. tradition sart og skeptisk over for politiske foranstaltninger omkring dens aktiviteter og hele eksistens. En tilsvarende ømskindethed kan findes hos de ansatte i monopolmedierne radio og tv i alle de nordiske såvel som i andre europæiske lande, men på grund af andre traditioner omkring radio og tv, er disse medier som institutioner mere vænnet til at leve med offentligt regulerede rammer.

I 1970'erne blev det i alle de nordiske lande i diverse kommissioner og udvalg overvejet, hvordan forskellige former for udvidelser af sendetiden i radio og tv kunne foregå. Baggrunden for finske overvejelser var blandt andet problemer med dækningen af såvel finsk- som svensksprogede tv-programmer (21-22). I Norge og Sverige var decentraliseringen blandt andet med udvikling af forskellige lokal- og regionalradioer, men også lokal- og regional-tv, den del af ærtermediepolitikken, der blev mest omtalt (23-30), når der her ses bort fra den omfattende litteratur, som knytter sig til det nordiske udredningsarbejde omkring NORDSAT. Decentraliseringer blev også behandlet i danske mediepolitiske overvejelser (31-32), mens spørgsmålet om bruddet på monopolet og specielt spørgsmål om indførelse af reklamer i tv blev det mest omdiskuterede i den offentlige debat (33).

Selv om en række overordnede problemer er taget op i de mange udredninger, så er det dog karakteristisk, at det hovedsagelig er konkrete problemer, der har foranlediget, at diverse udvalg og kommissioner er blevet nedsat.

Ønsket om at formulere en generel mediepolitik ligger mere implicit end egentlig eksplicit i de forskellige anbefalinger. Selv hvor et kommissorium lægger op til, at der skal formuleres en generel mediepolitik, er det alligevel konkrete problemer, der præger de forskellige arbejder. Dette viser sig eksempelvis i arbejdet med pressestøtteforanstaltninger, idet disse er foranlediget af bladdøden. Det finske arbejde med udbygning af finsksprogede, men også udbygning af svensksprogede programmer, såvel som de forskellige landes arbejder med nærradio og lokal-tv er foranlediget af konkrete problemer og diverse interessegruppers udtrykte ønsker om ændring af de eksisterende forhold. Ligeledes de nordiske udredninger omkring NORDSAT har præg af, at der skal tages stilling "snart".

Det store fællesnordiske udredningssamarbejde omkring NORDSAT er dog et eksempel på mediepolitiske overvejelser, der er foranlediget af andet end konkrete problemer. Ønsket om at fremme målsætningen om øget nordisk samarbejde parret med udsigten til anvendelse af den nye satellit-teknik danner i fællesskab baggrunden for det nordiske udredningsarbejde på dette punkt (34).

I flere kommissioners kommissorier er det tilkendegivet, at der ønskes en totaludredning eller oplæg til en samlet mediepolitik. At det er meget vanskeligt at imødekomme og tilfredsstille dette ønske fremgår også meget klart af det billede eller bedre af de mange billeder, som den teknologiske udvikling giver mulighed for gennem udviklingen ikke mindst af medieteknologien. Litteraturoversigten må derfor tages som et udtryk for, at der i det sidste tiår er blevet udarbejdet en del mediepolitiske betænkninger i de nordiske lande. Men den teknologiske udvikling vil efter alt at dømme medføre en endnu længere række af betænkninger etc. i løbet af det næste tiår. Og det spørgsmål, man kan stille, er, hvorvidt det er mediepolitiske overvejelser, der kommer til at styre mediepolitikken, eller om mediepolitikken udelukkende bliver efterrationaliseringer til den faktiske medieteknologiske udvikling.

I en kort oversigtsartikel som denne er det ikke muligt at give en dækkende karakteristik af de mange offentlige udredninger og betænkninger som i 1960'erne, men især i 1970'erne har beskæftiget sig med massemedierne, og der skal derfor henvises til en udbygget version af denne oversigt i pressens Årbog, 1981, hvor specielt de mange aspekter af pressestøtteforanstaltninger er gennemgået nærmere (35).

1. Dagstidningarnas ekonomiska villkor, Stockholm: Statens offentlige utredningar (SOU), 1965:22.
2. Dagspressens situation, SOU 1968:48.
3. Presstödet och tidningskonkurrensen, SOU 1974:102.
4. Tidningar i samverkan, SOU 1975:11.
5. Pressens funktioner i samhället, SOU 1975:78.
6. Statlig presspolitik, SOU 1975:79.
7. Stödet till dagspressen, SOU 1980:32.
8. Massmediekoncentration, SOU 1980:28.
9. Pressens Ekonomikommittés Betänkande, Kommittébetänkande 1967:A7, Helsingfors 1967.
10. Kommunikationspolitiska Kommitténs I och II Delbetänkande. Utredningar och förslag rörande tidningspressen och notisbyråerna. Kommittébetänkande 1973: 91 I och 1973:148 II. Helsingfors 1974.
11. Stat- og Pressekomiteén, Utredning, Oslo 1967. Stortingsmelding nr. 58.
12. Dagspressens Økonomi, Norges Offentlige Utredninger (NOU), 1977:22, Oslo: Universitetsforlaget.
13. Samarbeid i dagspressen, NOU 1974:57.
14. Om bladporto, NOU 1974:3.
15. Postverket og dagspressen, NOU 1974:4.
16. Samdistribusjon av aviser, NOU 1977:32.
17. Dagspressen og samfundet, Betænkning vedrørende udviklingen i dansk dagspresses struktur og økonomi. Betænkning nr. 536, København 1959.
18. Det offentliges annoncering i dagspressen, Betænkning nr. 641, København 1972.
19. Redegørelse fra Arbejdsgruppen vedrørende statens forhold til dagspressen om omfanget af den nuværende indirekte støtte til dagbladene og forskellige forslag til pressestøtte fremsat i forbindelse med Marienborg-mødet den 16. oktober 1975 mellem statsministeren, Folketingets Erhvervsudvalg og dagspressens organisationer. Statsministeriet, København, november 1976.
20. Dagspressens distributionsforhold, Betænkning nr. 911, København 1980.
21. Betänkande av TV-Kommissionen 1977, Helsingfors: Kommittébetänkande 1977:44.
22. Radio- och Televisionskommitténs I delbetänkning, Den svenskspråkiga rundradioverksamhetens ställning och utvecklandet av densamma, Helsingfors: Kommittébetänkande 1980:25.
23. Tilråding om Nærkringskastingsdrift i Sogn og Fjordane frå eit utval i Kringkastingsringen, Florø, 1972.

24. Tilråding om Nærkringkastingsutvalget, Norsk Rikskringkasting, Oslo 1973.
25. Tilråding om utbygginga av NRK frå eit utval i Kringkastingsringen, Oslo 1973.
26. Norsk Rikskringkasting - organisasjon og ansettelsesvilkår, Utredning I fra Kringkastingsutvalget av 1970, NOU 1972:25.
27. Kringkastingslov, Utredning II fra Kringkastingsutvalget av 1970.
28. Radio och tv 1978-1985, Betänkande av Radioutredningen, SOU 1977:19.
29. Lag om försöksvirksomhet med närradio, SFS 1978:479.
30. Debatforum 1981: Medieanvändning och mediekostnader. Från 70-talet in i 80-talet, SR Publik- och programforskning, Stockholm, 1981-05-07.
31. Radiospredningens struktur, rapport fra en af ministeriet for kulturelle anliggender nedsat arbejdsgruppe til belysning af radiospredningens struktur i Danmark og i udlandet. København: Ministeriet for kulturelle anliggender, oktober 1977.
32. Lov om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, fremsat den 22.1.1981, vedtaget den 1.5.1981.
33. DAN MEDIA, TV i 80'erne, et debatoplæg, København 1981.
34. I Nordisk Utredningsserie, NU 1974:19, TV över gränserna; NU A 1977:7, Nordisk Radio och television via satellit. Statssekretargruppens slutbetän-
de; NU B 1977:36, Nordisk Radio och television via satellit. Remissamman-
ställning; 1979:6 (Band 1), Remissammanställning på grundval av Nordisk ra-
dio och television via satellit, huvudrapport (NU A 1979:4; Rek. 15/1973 D
1981, supplement, alle Nordiska Ministerrådet, Sekretariatet för nordiskt
kulturellt samarbete. Fra den danske mediekommission er der endvidere udar-
bejdet betænkning om NORDSAT: Betænkning nr. 936, København, juli 1981.
35. Erik Lund og Karen Siune, "Statslig støtte - statslig styring? Aspekter af
udredningslitteraturen om de elektroniske og de trykte medier", Pressens
Årbog 1981, København: C.A. Reitzel, 1981.